

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Odd. pro vědeckou činnost PedF UK Praha
M.D.Rettigové 4
116 39 Praha 1 – Nové Město

Posudek oponenta na dizertační práci

Autor : PhDr. Petr KALENSKÝ

Téma práce : Areté, výchova, sport
Areté, education, sport

Oponent : PhDr. Helena Kalábová, Ph.D.
Technická univerzita v Liberci
Fakulta přírodovědně – humanitní a pedagogická
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky
Liberec 1, Studentská 2

Společenská závažnost a aktuálnost tématu :

Společenská závažnost tématu předložené dizertační práce je zejména v následujících souvislostech:

- Výklad slova ARETÉ
- Pojem „dobrot“ jako vztahování se k Dobru
- Vztah slova logos, epos, mýtus ve smyslu vyjádření celku v žití člověka
- Stěžejní pojmy mytického obrazu světa, pozdní řecká mytologie
- Areté před filosofickým tázáním, nový význam ve složkách společenského života
- Sókratovská myšlenka s přesahem – ARETÉ jako úsilí člověka o prohlédnutí celku v zasazení do konkrétní situace
- Filosofické přesahy ve výchově současného člověka, existence v blízkosti Dobra
- Smysl výchovy dnešních dnů, Epimeleia s přesahem do všech oblastí existence člověka
- Kalokaghatia- ideál rovnováhy těla a mysli

Smysl a hlavní cíle dizertační práce:

Smysl a cíl dizertační práce spatřuje autor v prozkoumání souvislosti Areté a výchovy, Areté a sportu a výchovy a sportu. Kladení otázky po smyslu výchovy a sportu bez vztahování se k ideji Areté provází celý text, využívána je fenomenologicko- hermeneutická forma, která usnadňuje odkrývání původního, nejpodstatnějšího.

Autor se soustředil v úvodní části práce na vysvětlení výrazu Areté ve smyslu žití – v kontextu existence člověka – zdatnost, cnost, výbornost, výtečnost, ale také jako dobrot ve vztahu (vztahování se) k Dobru. Cílem je hledání otázek v pojmech Areté, výklad slova vztahovaný k výchově a vzdělávání otevírá možnost pohledu nekarteziánského, s možností přesahu do jedinečnosti existence člověka ve své vyjimečnosti, neopakovatelnosti a originalitě životního pohybu.

Autor se ve své práci soustředil nejen na interpretaci filosofického myšlení, ale jako pedagog v každodenním kontaktu s vychovávaným – žákem vysvětluje důležitost tzv. meta-výchovy, „protože jediná správná výchova je výchova k Dobru.“ (str. 76). Upozorněním na situaci, kdy .. „dnešní školství je stále pod vlivem Herbartovým, kdy hlavním činitelem ve výchově je vychovatel“. Žák je pasivním objektem a následná snaha o pseudo- harmonizaci alternativním školstvím ve většině případů vyústí pedocentrizmem (přizpůsobit vychovatele žákovi). Výchova jako vesmírný proces si klade za cíl dialog mezi učitelem a žákem s cílem otevřenosti duše, dle Jana Patočky... otvírá pro otevření a vydání se celku.(str. 78). V duchu sókratovské tradice je třeba aktivovat u žáků touhu po tázání o podstatných věcech (str.48). Nutné je překračování a vydávání, u učitele i u žáka. Vychovatel pomáhá při zrodu Areté svěřence, maieutickou technikou připravuje duši vychovávaného k obratu, kterého může být člověk schopen v dospělosti – k přivrátu k Agathonu-Dobru. Současně tím také vychovatel pečuje o duši svojí, což vede k možnosti sdílet celek ve smyslu Areté a navracet se k Agathonu společně s vychovávaným. Společná cesta je autorem vnímána jako možnost, nabídka dobrého pedagogického procesu v dnešní postmoderní době. Vysvětlením termínu Areté napříč filosofickým myšlením je pokládána otázka po pravé podstatě člověka, s upozorněním na nutnost myšlení v určitém horizontu přesahu. Právě toto je velmi důležitá myšlenka, prostupující celým autorovým textem.

Metodologie dizertační práce:

Předložená dizertační práce obsahuje 129 stran textu. V seznamu literatury je uveden úctyhodný počet titulů české i zahraniční literatury a další citované zdroje. Vytyčenému cíli a s ním spojeným záměrům odpovídá metodologie zpracovaného tématu. Z formálního hlediska je dizertační práce psaná kultivovaným, srozumitelným jazykem s obsahem malého množství překlepů, stylistických a gramatických chyb.

Výsledky dizertační práce s přesahem do pedagogiky:

Autorovo pojednání a prezentace ARETÉ jako určité výjimečnosti a výtečnosti v duchu patockovském je upozorněním na nutnost vnímat člověka jako jedince (ve své jedinečnosti), mající svoji originalitu, existující však v polis – společnosti a v řádu světa. Připomenutím heideggerovské myšlenky pobytu člověka ve smyslu bytování mezi jsouncem a bytím s přenesením do pedagogického prostředí a nároku výchovy je v textu upozorněno na nutnost vychovávání a přivádění na cestu k Dobru. Nejde tedy jen o získání určitého objemu vědomostí, ale o chápání kontextů, znalost souvislostí a rozumění (nejen vědění) pojmu pozadí jako možnosti vystupování skrytosti do neskrýlosti. Vzbudit ve vychovávaném touhu po poznání, bytostným tázání s možností prožitku posvátné chvíle v životě spatřuje autor dizertační práce ve výchově pomocí sportovních aktivit. Posvátnost sportu, uctívání a projev vděčnosti bohům sportovním výkonem je v kontextu Areté, původně pozadím, na kterém olympijské hry vznikly. Výchova, jako plánovaná událost s okamžiky nároků a zvrátů se nemůže uskutečňovat bez harmonie těla a duše a autorem je v této souvislosti připomenuta smysluplnost antického myšlení s přesahem k dnešku v duchu myšlení „more geometrico“. Jednota ve smyslu legein nalaďuje žáka i učitele na „již-bytí-v“. Vysvětlením principu zvláštní mytické časovosti ve smyslu : minulost není to, co už není, budoucnost není tím, co ještě není...je vysvětlena důležitost vzájemného propojení v celek, celek světa, celek bytí. Vzdálení se tomuto principu v moderní a postmoderní době přináší řadu problémů v žití, společným jmenovatelem je existenciální úzkost v mnoha podobách, však se společným znakem – nedomovštěním, bezdomovectvím jako blouděním a ztracením bytí. Areté ve vstupu do polis je možným protitahem posthegemonického chaosu dnešní postmoderní doby.

Přínos dizertační práce :

Autor, sám pedagog, mj. i tělesné výchovy, v plném uvědomění si současného bytostného pedagogického bloudění a hledání „ transgeneračního smyslu výchovy“ spatřuje možnost ve

filosofickém myšlení – Areté jako celek, ne však mechanicky složený z jednotlivých částí, ale v každé jednotlivé části s obsahem celku. Vyjádřeno myšlenkou Jana Patočky – schopnost do každé situace vložit celek. Smysl výchovy autor spatřuje v duchu sókratovsko-platonské tradice v podněcování bytostných otázek- dobrý pedagog dokáže tyto otázky v žákovi vyvolat (str.60). Na principu posvátného sblížení Země a Nebes (hieros gamos) a původního smyslu OH jako možného dialogu lidí a bohů s cílem jednoty je autorem oslovováno velmi důležité téma, a to nejen výchovné.

Sport symbolizuje pohyb, pohyb je základem existence člověka, arété je u každého něčím jiným, neboť je u každého jiný telos-vnější účel. To, co je však základním, je pohyb sám, možnost svobodného vztahování se k horizontu žití, uskutečňování pohybu po životní cestě v naplněnosti své ex-sistence. Peras leží u každého jinde, důležitá je spokojenost a radost, naplněnost z pohybu, to vše nelze měřit, vážit, uchopovat, či jinak poměřovat a vřazovat do předem připravených tabulek. Duše má podobu ohně, v symbolice spalujícího se dřeva je obsažen princip vznikání a zanikání, princip skrytosti a neskrytosti, sám princip existence, neustálého pohybu. Zrozením jsme v nároku pohybu po životní cestě, v nároku překonávání překážek (krizí), v nároku neustálého reagování na právě vzniklou situaci. Hledání vlastního pramene nelze technicky připravit, nelze předat vědecky specificky zaměřeným vzděláním. Výchova jako taková směřuje k lidství, a nelze ji směřovat pouze k výkonu. Pokud se výkon stane hlavním principem žití, každodennost se promění na začátkování, počátek bude ztracen. Ve sportovním napětí se otevírá cesta k počátku, temporalita (minulé, přítomné, budoucí) je pevně provázána, otevírá se vnitřní zrak, svoboda, celek.

Heideggerovsky pojatá existence jako pohyb po životní cestě je v nároku separací, které přicházejí jako možnost naplnění či nenaplnění určité etapy člověka ve smyslu času chronos a kairos. Přechody jednotlivých vývojových etap člověka jsou provázeny iniciací a prožití tzv.sváteční chvíle rodového času v sobě nese transcendentální cíl. Pohyb těla a pohyb duše je zde v provázanosti, vztahuje se k posvátnému, neustálé spoluvytváření Areté umožňuje zdokonalování se a otevírá cestu k autenticitě žití. Problém prázdnoty, v dnešní době tak často prožívaný, je spojen s nenaplněností. Dle Hogenové (str.115) - prázdnota rozvrhne život do obstarávání. Agon je i bojem proti prázdnotě. Autor - pedagog, s uvědoměním si nutnosti otevřené duše, nespátřuje ve svém svěřenci objekt, nevnímá ho jako věc s nutností předání informace. Pedagogický proces ve smyslu pohybu duše a těla v jednotě (učitele i žáka) vnímá jako proces, navracející obnovu přirozeného spojení s celkem (str.76).

Praktické užití předloženého textu spatřuji v možnosti práce se studenty pedagogických fakult při stážích či odborných seminářích, zajímavé by bylo rozšířené zpracování vč. případových kazuistik. V diskusní části obhajoby by jistě bylo zajímavé pojednání o osobní zkušenosti autora s různým typem pedagogického přístupu a aktuálně prožívané krizi hodnot společnosti ve smyslu orientace k výkonu, prospěchu, k nadvládě systémů vedoucí k odcizení a ztrátě lidskosti. Karteziánské myšlení v pedagogice , typické používáním kauzality a subjekt-objektové figury, připravuje žáky myslící pouze onticky, bez možnosti ontologického vhledu a rozumění. Vědění je nepostačující. Je možné právě v tomto zahlédnou naději dnešní doby (nejen) pro budoucí generace pedagogů a žáků?

Předloženou dizertační práci PhDr. Petra Kalenského považuji jako oponentka za zdařilou s velmi aktuálním tématem současné pedagogiky. Splňuje stanovené podmínky, a proto ji doporučuji k obhajobě.

V Liberci dne 7.7.2015

PhDr.Helena Kalábová, Ph.D.

